

Başlarken...

Milattan 13. yüzyıla kadar Batı dünyasında bilim ve eğitim adına elle tutulur, gözle görülür bir bilginin varlığından bahsetmek bir hayli güçtür denilebilir. 13. yüzyıldan itibaren önce yeniden doğuş anlamında Rönesans ve bir anlamda Rönesans'a karşı diyebileceğimiz Reform, daha sonra da pozitivism başta olmak üzere bilim, eğitim, sanat ve bütün hayatı etkileyen akımlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu arada ifade edilmesi zorunlu olan bir husus da pozitivism temel sayılabilecek 17. yüzyıldır. Bu yüzyıla Batı dünyasında metot çağı denmektedir. 17. yüzyılda Batı dünyası incelendiğinde en dikkat çekici özelliklerden birisi de hemen hemen her alanda metodolojinin hâkim olmasıdır denebilir.

Bilindiği üzere metot yani, yöntem (usul) hedefe giden/götüren en kısa yol olarak tanımlanmaktadır. Ancak hedefin neresi olduğunu, neden ve niçin buranın hedef seçildiğini ise felsefe belirler. Bir başka ifade ile metotla felsefe iç içedir de denilebilir. Bir bilim alanının veya dalının felsefesi yapılmadan metodolojisi oluşturulamaz veya metodolojisi varsa felsefesi de vardır demek yanlış olmasa gerek.

Bir bilim dalının felsefesinin varlığı elbette ki çok önemlidir. Bu, fevkalade takdire şayandır. Zira günümüz anlayışı ile bilim sadece nasıl

sorusuna cevap vermektedir. Nasıl sorusu ise somut, nesnel ve uygulamaya dönüktür denilebilir. Ancak işin özünü ve geleceğini felsefe yani neden ve niçin soruları belirler. Bir başka ifade ile bilim statik, felsefe ise dinamiktir. Bilim cevap; felsefe ise sorudur, soru sormaktır. Felsefenin “Felsefe soru sormaktır.” şeklindeki tanımını bu gerçeği ifade etmektedir. Bu sorulara verilecek cevaplar bilimsel geleceğin önünü açar. Dolayısı ile 17. yüzyıla metot çağı denilince aynı zamanda bu metoda kaynaklık eden bir de felsefenin varlığı aşikârdır ve bu felsefenin varlığından bahsetmemiz gerekecektir.

Batı 18. yüzyılla birlikte pozitivist bir felsefe ve bilim anlayışını hayatlarında hâkim kılmıştır. Maalesef pozitif kavramı, kullanıldığı yere dikkat edilmeksizin ülkemizde yanlış algılanmaktadır. Latince pausa “pause”den türetilmiş olan bu kelimenin Türkçe karşılığı çok doğru bir ifade ile müspettir. Yani tespit edilmiş kuralı belirlenmiş anlamınadır. Bu durumda pozitif bilim, sabitlenmiş, pekiştirilmiş, doğruluğu ispatlanmış, kuralı konmuş, ölçüsü belirlenmiş demektir.

Bilimde tekrara düşmemek; ilerleme kaydedebilmek, hurafelerden kurtulmak adına çok isabetli bir tespit ve isimlendirme olmuştur diyebiliriz. Bunun sonucu olarak da bilimsel araştırmalarda niceliksel yöntem hâkim olmuştur.

Pozitif felsefenin ve niceliksel yöntemin bilimdeki hâkimiyeti sonucu Batı madde dünyasına ve insana hâkim olmuştur. Hükmetmeye başlamıştır. Bu hâkim olma, hükmetme karşısında Batı kendini yegâne akıllı, geri kalan bütün medeniyet ve milletleri de en azından kendisinden geri olarak algılamaya başlamıştır. Bunun iki önemli olumsuz sonucu olmuştur. Birincisi bu düşünce Batı’da özeleştiriyi yok etmiş ve Batı’yı egosantrik yapmıştır. İkincisi ise her tür medeniyet ve kültür bir bilgi ve tecrübeyi de beraberinde taşır. Bunları yok saymak dünya tarihini yok saymak anlamına gelir ki bu da dünyaya ihanettir denilebilir. Belki de

günümüz dünyasında var olan sosyal, psikolojik ve hatta siyasal huzursuzluk ve dengesizliğin, bunalımın kaynağında bundan da söz edilebilir.

Bütün bu anlayış, felsefe ve yöntemlerle oluşmuş bir bilişsel yapının kelime, kavram ve kuralları da bu çerçevede teşekkül etmiştir. Bir başka ifade ile Batı'nın kelime, kavram ve kuramlarının bilişsel geri planı bunlarla olduğundan tercüme yapılırken bunların dikkate alınması zorunludur. Aksi hâlde hatalı olmak şöyle dursun yanlış çeviri yapılacağı kaçınılmaz olacaktır.

Bu durumda Batı'nın bilimini alırken onların hayat anlayışlarını, felsefelerini ve metodolojilerini de almış olmaktadır. Şöyle ki; Batı'nın bilhassa insanla ilgili bilimsel kelime, kavram ve kuramlarını Türkçeye tercümesini yaparken iki kültür arasındaki yani Türk kültürünün oluşturduğu kelime, kavram ve hayat anlayışı ile Batı'nın oluşturduğu kelime, kavram ve kuramların geri planını dikkate almadan yapılan tercüme bir yönü ile Batı'yı yanlış anlamaya, dolayısı ile bilimde hiçbir zaman orijinal olamamaya; diğer taraftan da kendi fikir dünyamızda ciddi bir kargaşa ve çöküşe de zemin hazırlamış olmaktadır. Son üç yüzyıla baktığımızda bu durum açıkça görülecektir. Yani Batı'nın bilişsel yapısının oluşturduğu kelime, kavram ve kuramlarla Türk kültürünü, insanını anlamaya çalışmak!

Böylece devamlı reaksiyoner olmak ve asla aksiyoner olamamak. Kendimiz gibi düşünememek. Kendimiz olamamak.

Tarih hem kuvvet kaynağımız ve hem de zaaf kaynağımız olarak bizim sosyal hafızamızı oluşturmaktadır. Başarılı ve refah zamanlarımıza övünerek bakar ve rehavete düşersek bu durum zaaf kaynağımızı teşkil eder. Sıkıntılı durumlarımızda ise tarihte en zor zamanlarda bile nasıl ayağa kalktığımızı bakıp güç alırsak bu da kuvvet kaynağımızı oluşturur.

Yukarıda ifade edilen zaafa düşmeden geçmişimize özetle bakar

ve sosyal hafızamızı tazeleyecek olursak neleri görebiliriz?

10. yüzyıldan itibaren diğer birçok alanda olduğu gibi bilim hayatında da adım adım gelişen, 13. yüzyılda ise zirve dönemini yaşayan Türk milleti 17. yüzyıla gelene kadar yavaş yavaş zirvedeki yerini Batı'ya bırakmaya ve Batı karşısında geri kaldığını görmeye başladı. Dolayısıyla bu süreçte Batı, hâkim olduğu gibi, hükmetmeyi, analiz etmeyi ve yargılamayı öğrendi ve sürdürdü. Türk milleti ise bu gücün karşısında 17. yüzyıldan sonra geri adımların başladığını, mağlubiyetini ve aciziyetini itiraf etmek durumundaydı. Cihan devleti kurmuş olan bir milletin birdenbire Batı karşısındaki bu durumunu fark etmesinin, birçok alanda yenileşme gayretlerini de beraberinde getirmesi kaçınılmazdı. Bu yenileşmeyi gerçekleştirirken, yenileşmenin özünün bir zihniyet değişimi olduğunu fark edememek ise en büyük eksiklikti. Bu durum tutarsızlığın kaynağını oluşturmuştur. Tutarsız yaklaşımlar her alanda geçerliydi. Mesela, bir taraftan Avrupa'da 7 Yıl Savaşları'nda galip gelen Avusturya'ya elçi gönderip savaşlarda galip gelmelerinin sebebi olarak görülen müneccimlerinden birkaç tane de bize göndermelerini isteyerek makûs talihimizin yenilebileceği düşünülüyor, diğer bir taraftan da Mühendishane-i Bahr-i Hümayun gibi modern bilim okulları kuruluyordu.

Bir taraftan müneccimlerden medet uman bâtil ve hurafe bir itikat söz konusu; diğer taraftan da modern bilime olan ihtiyacın anlaşılıp inşâ edilmeye çalışılması gibi bir çelişkinin varlığı bahis konusu olmaktaydı. Zihniyet dünyasında şiddetli bir çatışma, çelişki yaşanmaktaydı. Bu çatışma sadece o güne ait olmayıp, günümüzde dahi bunun varlığını sürdürdüğü gözlenmektedir.

Bunların sonucunda Türk toplumu ise Batı'nın üstünlüğünü kabul etmek zorunda kalmış ve topluma Batı gibi düşünmeye mecbur olduğu inancı yerleştirilmiştir.

Bugün hâlâ özellikle Batı'dan çevirilerle ayakta durmaya, hakem olarak Batı'yı kabul etmeye devam eden bilhassa psikoloji ve sosyoloji gibi bilimsel alanlarda kavram kargaşası içinde olmamız yukarıda izah edilen yanlış çeviriler, Batı'nın kelime, kavram ve kuramları ile düşünmeye çalışmamız ve bu alanlarda orijinal olamayışımızdandır denilebilir.

Bu durum eğitim ve insan bilimleri alanlarında çalışanların ait oldukları toplumun ihtiyacı olan çözüm önerilerinde orijinalleşmeye en azından ket vurmıştır. Bundan dolayı şu an karşı karşıya kaldığımız insan ve eğitimle ilgili sorunların üstesinden gelmekte zorlanmaktayız diyebiliriz.

Bunun ötesinde uzun yıllar bir strateji olarak fen ve teknolojinin Batı'daki üstünlüğüne bakılarak üstün zekâlı öğrenciler Türkiye'de fen liselerine yönlendirilmiştir. Bunun yanlış değil fakat noksan, eksik bir anlayış ve algılayış olduğu bugün iyice anlaşılmıştır. Artık 21. yüzyılda Türkiye'nin ihtiyacının fende olduğu kadar insan ve eğitim bilimlerinde de ilerlemek olduğu görülmektedir. Mesela Arap baharını, Berberîlerin kültürünü bilmeden değerlendirmek mümkün olabilir mi? Veyahut Türkiye'nin bazı bölgelerindeki menfur saldırı ve çalkantılar için İngiltere ve İspanya örneğinden hareketle çözüm üretilebilir mi?

Bilim insanlarının sorumluluğu, milletin imkânlarıyla elde ettiği bilimi yine milletin hizmetine sunmaktır. Bu ilkeyle, sorumluluğunu bilen bilim insanının olması gereken en önemli psikolojik özelliğinin hür olmak olduğu gerçeğinden hareketle hürriyetinin değerini bilen ve yabancılaşmamış bilim insanlarının bir araya gelerek orijinal, milletimize has çözümler üreten, uygulayan, bu çözümleri uygularken karşılaşıcağı engellere ve engellemelere takılmadan hedefine yürüyen bilim insanlarına dünden daha çok ihtiyaç olduğu gün gibi aşikâr olsa gerek.

Günümüzde ihtisaslaşmanın olumlu yanları kadar kültürel körlüğe

de sebep olması gibi bir olumsuzluğunun da varlığından söz edilmektedir. İşte bilim insanının bu eksikliğinin bertaraf edilebilmesi için disiplinler arası çalışmanın elzem olduğu anlaşılmış olacak ki üniversitelerde çift ana dal imkânı öğrencilere sunulmakta, lisansüstü eğitimde ise disiplinler arası çalışmalar önde tutulmaktadır. Nitekim insan ve insana has olan eğitim de tek yönlü değil çok yönlüdür. Mamafih eğitimin sosyolojik, psikolojik, pedagojik yönlerinin hepsinin ifadesi ile yapılan tanımına çağdaş eğitim anlayışı denilmektedir. Şahsiyetin tanımı yapılırken de biyolojik, fizyolojik, sosyolojik, psikolojik ve pedagojik yönlerimizin hepsinin etkisinin katkısı ifade edilmektedir.

Bütün bunların ötesinde; artık dünya, insanı anlama ve tanımada kültürel psikolojiyi, bilimde niteliksel yöntemi, hümanitarist (hümanist değil) psikolojiyi, insanî değerleri, tam öğrenmeyi en azından dikkate almakta veya gündemini bunlarla oluşturmaktadır diyebiliriz.

Bütün bunların bir özeti olarak; kendi kelime, kavram ve kuramlarını oluşturmuş, milletinin sıkıntılarına orijinal çözümler üreten, insanı bütün yönleri ile anlayan, dünyadaki gelişmelerden istifade etmenin yanı sıra dünyadaki gelişimlere de katkı sağlayan, disiplinler arası çalışmayı başarmış (psikoloji, sosyoloji, pedagoji, felsefe) bilim insanlarının insan ve eğitim alanlarındaki çalışmalarını teşvik etmek, desteklemek ve hizmet etmek için uluslararası nitelikte böyle bir dergiyi çıkarmanın gayreti içerisinde olduğumuzu ifade etmek isteriz.

Dr. Osman SEZGİN